

**ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
HAYVAN DENEYLERİ YEREL ETİK KURULU (ERUHADYEK) YÖNERGESİ
BİRİNCİ BÖLÜM**

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 - (1) Bu yönergenin amacı; Erciyes Üniversitesi'nde bilimsel araştırma, test, eğitim ve öğretim amaçlı olarak kullanılacak tüm hayvanlara yönelik uygulamaların etik sınırlarını belirlemek ve araştırma önerilerini bu açıdan incelemek üzere oluşturulacak Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu'nun çalışma usul ve esaslarını belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu yönerge; Erciyes Üniversitesi'nde bilimsel araştırma, test, eğitim ve öğretim amaçlı olarak kullanılacak tüm hayvanlara yönelik uygulamaların etik sınırlarını belirlemek ve araştırma önerilerini bu açıdan incelemek üzere oluşturulacak Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu'nun çalışma usul ve esaslarını kapsar.

Dayanak

MADDE 3 - (1) Bu yönerge, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile 28914 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hayvan Deneyleri Etik Kurulları'nın Çalışma Usul ve Esasları'na Dair Yönetmelik hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

MADDE 4 - (1) Bu Yönerge'de geçen;

a)Bakanlık: Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nı,

b)Deney: Bilimsel amaçlarla hayvanlar üzerinde gerçekleştirilecek her türlü prosedür veya prosedürler bütünü,

c)Deney hayvanı: Prosedürlerde kullanılan, serbest yaşayan veya çoğalan larva biçimleri, canlı kafadanbacaklılar ve normal fetal gelişimlerinin son üçte birlik döneminden itibaren memeliler dahil, insan olmayan herhangi bir omurgalı canlıyı,

ç) Deney Ünitesi: Hayvanlar üzerinde her türlü prosedürün gerçekleştirildiği, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan çalışma izni bulunan birimi,

d)Etik: Araştırmalarda kullanılacak hayvanlarla ilgili olarak insan ve hayvan yaşamını ilgilendiren bilimlerde, hayvanlara yönelik tutum ve davranışa yol gösterici evrensel kuralları,

e)Etik Kurul: Erciyes Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu (ERUHADYEK) 'nu

f)Hayvan refahı birimi: Erciyes Üniversitesi Deneysel ve Klinik Araştırma Merkezi (DEKAM) bünyesindeki hayvan refahı birimini,

g)İnsancıl öldürme metodu: Hayvanın kendi türüne has, en az fiziksel ve duyuşsal ağrı, eziyet ve sıkıntıya maruz kalacağı şekilde yaşamının sonlandırılması,

ğ) İn vivo deney: Canlı ortamda yapılan deneyi,

h)Kullanıcı: Hayvanlara prosedür uygulamaya yetkili olan kişiyi,

ı) Kuruluş: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nca çalışma izni bulunan, müştemilatı ile birlikte açık, kapalı, yarı açık, her türlü sabit ya da taşınabilir tesis, bina veya binalar grubunu,

i)Merkezi Etik Kurulu: Bakanlığa bağlı Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu (HADMEK) 'nu

j)Prosedür: Hayvanların; doğurtulması, kuluçkadan çıkarılması ya da genetiği değiştirilmiş hayvan soyunun devam ettirilmesi süreçleri dahil, iyi veteriner hekimlik uygulamalarına uygun olarak bir iğnenin batırılmasının yarattığına eşit veya daha fazla acı, eziyet, ızdırap veya kalıcı hasara sebep olabilecek şekilde, bilinen veya bilinmeyen sonuçları olan, deneysel, diğer bilimsel veya eğitici amaçlarla kullanılmasını,

k)Rektör: Erciyes Üniversitesi Rektörü'nü,

l)Sekretery: Etik kurullarda gerekli koordinasyonu sağlayan, yazışmaları yapan ve kayıtları tutan kişi veya kişileri,

m)Tekniker: "Veteriner Sağlık Teknikeri Önlisans" programlarından mezun olan kişileri,

n)Teknisyen: Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Tarım Meslek Lisesi Veteriner Sağlık Bölümü ile daha önce Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı olan Veteriner Sağlık Meslek Lisesi, Hayvan Sağlığı Memurları Okulu, Hayvan Sağlığı Memurları Meslek Lisesi okullarının herhangi birinden mezun olan kişiyi,

o)Tür: Ortak özellikler taşıyan ve kendi aralarında döllenerek üreyebilen akraba canlıları içeren biyolojik grubu,

ö)Üniversite: Erciyes Üniversitesi'ni,

p)3R ilkesi: W.M.S Russell ve R.L. Burch tarafından 1959'da geliştirilen ve baş harflerinden dolayı 3R'ler olarak anılan "Replacement": yerine koyma, "Reduction": azaltma ve "Refinement": arındırma ilkelerini,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Deney Hayvanı Kullanılma Amaçları, ERUHADYEK'in Kuruluş, Görev Süresi, Çalışma Yöntemi, Görev ve Yetkileri

Deney hayvanı kullanılma amaçları

MADDE 5 – (1) Deney hayvanlarının kullanılma amaçları aşağıda belirtilmiştir:

a) Temel araştırmalar.

b) Aşağıdaki amaçlardan herhangi birini taşıyan translasyonel veya uygulamalı araştırmalar:

1) İnsan, hayvan veya bitkilerdeki hastalık, sağlık bozuklukları ve diğer anormalliklerin önlenmesi, tanı, tedavisi veya bunlardan kaçınma.

2) İnsan, hayvan veya bitkilerdeki fizyolojik bozuklukların incelenmesi, belirlenmesi, düzeltilmesi veya modifikasyonu.

3) Hayvanların refahı ve tarımsal amaçlarla yetiştirilen hayvanların üretim şartlarının iyileştirilmesi.

c) (b) bendinde belirtilen amaçlardan herhangi biri için, ilaçlar, gıda hammaddeleri, yem hammaddeleri, başka maddeler ve ürünlerin kalite, etkinlik ve güvenilirliklerinin geliştirilmesi, üretilmesi ve test edilmesi.

ç) İnsan ve hayvan sağlığı ve refahı için doğal çevrenin korunması.

d) Türlerin korunmasını amaçlayan araştırmalar.

e) Mesleki becerilerin kazandırılması, sürdürülmesi veya geliştirilmesi için yüksek öğrenim veya eğitimi.

f) Adli tıp araştırmaları.

HADYEK'in kuruluşu ve çalışma yöntemi

MADDE 6 - (1) HADYEK, asgari olarak aşağıda nitelikleri belirtilen üyelerin bulunması ile oluşur:

a)Üniversite içinde deney hayvanı yetiştirilmesi, üretilmesi bakımından sorumlu ve deney hayvanları kullanım sertifikasına sahip, deney ünitesinde tam gün çalışan, hayvan deneyleri konusunda en az bir yıl tecrübeli bir Veteriner Hekim,

b) Tıp Fakültesi'nden dört temsilci (Temel Tıp Bilimleri, Dahili Tıp Bilimleri, Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümlerinden ve Biyoistatistik Anabilim Dalından birer),

c) Eczacılık Fakültesi'nden iki temsilci,

ç) Veteriner Fakültesi'nden üç temsilci,

d) Diş Hekimliği Fakültesi'nden, Fen Fakültesi'nden (Zooloji Anabilim Dalından), Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden ve Ziraat Fakültesi'nden birer temsilci,

e) Tıp veya Veteriner Hekim Etiği uzmanı bir temsilci,

f) Kendisi ve birinci derece yakınları, hayvanlar üzerinde deneysel çalışma yapmayan ve kuruluş ile çıkar

ilişkisi olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir kişi,

g) Kurum veya kuruluş ile çıkar ilişkisi olmayan sivil toplum kuruluşuna üye Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı

bir kişiden oluşur.

(2) Kurul'da görev alacak en az bir üyenin deney hayvanlarında in vivo (canlı) deneyleri konusunda asgari bir yıl deneyimli ve doktora/tıpta uzmanlık derecesine sahip olması gereklidir.

(3) Kurul'a, kurum dışından üyeler atanabilir, gerektiğinde başka alanların uzmanlarından görüş alınabilir ve toplantılara davet edebilir.

MADDE 7 - (1) HADYEK üyelerinin görevlendirilmesi:

a) HADYEK Başkanı, Başkan Vekili ve Üyeleri; Rektör onayı ile görevlendirilir.

b) HADYEK Başkanı ve veteriner hekim, kurum veya kuruluşun tam zamanlı çalışanı olmak zorundadır.

Bunun dışındaki üyeler, kurum veya kuruluş dışından da görevlendirilebilir.

c) Atamalar veya onay ile görevlendirilmelere dair değişiklikler bir ay içinde HADMEK'e bildirilir.

ç) Bu Yönerge ve ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareket ettiği tespit edilen kişiler HADYEK üyesi olarak

görevlendirilemez.

d) HADYEK sekreteryası, Rektör onayı ile görevlendirilir.

e) HADYEK'in düzenli çalışması, başvuruların alınması, değerlendirilmesi ve arşivlenmesi amacıyla ayrı bir çalışma birimi oluşturulur.

f) HADYEK üyelerinin görev süresi, dört yıldır ve bir takvim yılı içerisinde izinsiz ve mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya katılmayan üyenin üyeliği sona erer. Görev süresi biten üye aynı usulle yeniden görevlendirilebilir. Üyelik sıfatının ölüm, emeklilik, ayrılma gibi herhangi bir sebeple sona ermesi halinde, yerine aynı usulle ve kalan süreyi tamamlamak üzere ayrılan üyenin niteliklerini taşıyan yeni bir üye görevlendirilir.

HADYEK'in yetkileri ve çalışma ilkeleri

MADDE 8 - (1) HADYEK'in yetkileri ve çalışma ilkeleri şunlardır:

a) HADYEK, Etik Kurul başkanının belirleyeceği gündemle en az ayda bir defa, üyelerin en az üçte ikisinin katılımı ile toplanır.

b) HADYEK toplantısında kararlar oy çokluğu ile alınır. Oy eşitliği halinde başkanın oyu yönünde karar verilir.

c) HADYEK Etik Kurul başkanının yokluğunda, başkan vekili tarafından yönetilir.

ç) HADYEK, çalışmalarını grup esasına dayalı olarak yürütür, faaliyet ve toplantılara ait tutanaklar sekreteryaya tarafından kayıt altına alınır.

d) Deney hayvanlarına ilişkin kayıtlar, hayvan refahı biriminde görevli deney hayvanı yetiştirilmesi, üretimi ve bakımından sorumlu veteriner hekim tarafından tutulur veya tutturulur. Söz konusu kayıtlarda temin edilen hayvanların sayıları, türleri, temin edildikleri yerler, kuruluşa geldiği tarih ve yapılan tüm işlemler bulunur. Bu kayıtlar en az beş yıl süreyle muhafaza edilir.

e) HADYEK tarafından projelere azami beş yıl süre ile izin verilir, süre uzatımı talebi olması halinde, talebin gerekçelendirilmesi şartıyla ek süre verilebilir.

f) HADYEK'e yapılan kurum içi ve kurum dışı bütün başvurular ve alınan kararlar, tarih ve sayı numarası verilerek kayıt altına alınır. Kayıtlar en az beş yıl süreyle muhafaza edilir.

g) HADYEK'e başvurular, proje yürütücüsü tarafından yapılır. Tez çalışmaları için yürütücü, danışman öğretim üyesidir.

ğ) HADYEK, yaptığı değerlendirme neticesinde "uygun", "düzeltilmesi gerekir", "şartlı olarak uygun" ya da "uygun değildir" şeklinde karar verir. Kararlar, başvuru sahibine başvurunun yapıldığı tarihten itibaren kırk iş günü içinde yazılı olarak bildirilir. Bu süre proje değerlendirmesini de kapsar. Projenin karmaşıklığı veya birden çok bilim dalını ilgilendirdiği hallerde, HADYEK sözü edilen süreyi bir defaya mahsus olmak üzere on beş iş gününü geçmeyecek şekilde uzatabilir. Uzatma sebebi ve süresi gerekçelendirilerek, süre sona ermeden yürütücü bilgilendirilir. HADYEK, bir projenin yapılabilişliğini sınamak amacıyla az sayıda hayvan üzerinde ön deneylerin yapılmasını isteyebilir. Bu durumda kesin karar, "şartlı olarak uygun" kararı verilen projelerdeki usullere göre verilir.

h) HADYEK üyelerine ait başvurular görüşülürken ilgili kurul üyesi görüşmelere katılamaz ve oy kullanamaz.

ı) Hakkında "düzeltilmesi gerekir" kararı verilen projeler, düzeltildikten sonra tekrar değerlendirilir. "şartlı olarak uygun" kararı verilen projeler, HADYEK tarafından belirlenecek bir süre boyunca, hayvan refahı birimi tarafından izlenip, istenen şartların yerine getirilip getirilmediği değerlendirildikten sonra "uygun" ya da "uygun değildir" şeklinde karara bağlanır ve hayvan refahı birimi tarafından proje ile ilgili HADYEK'e rapor verilir.

i) İzin verilen projelerde hayvan refahını olumsuz etkileyecek herhangi bir değişiklik olup olmadığı HADYEK tarafından denetlenir. Onaylanan projeye uyulmaması durumunda, verilen izni iptal eder. İzin iptal edilmesi durumunda; hayvan refahı birimi tarafından, projede kullanılan veya kullanılması öngörülen hayvanların refahının olumsuz yönde etkilenmemesi sağlanır.

j) HADYEK onayı alındıktan sonra projedeki ve çalışmaya katılacak kişilerdeki değişiklikler proje yürütücüsü tarafından HADYEK'e yazılı olarak bildirilir ve onayı alınır.

k) Aşağıdaki müdahaleler HADYEK iznine tabi değildir:

- 1) Teşhis ve tedavi amaçlı klinik uygulamalar,
- 2) Ölü hayvan veya dokusu, mezbaha materyalleri, atık fetuslar ile yapılan prosedürler,
- 3) Süt sağma,
- 4) Dışkı veya altlık örneği toplama,
- 5) Sürüntü ile örnek alma.

l) Tür tanımlama ile ilgili doğadan yaban hayvanı kullanılmasında Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nden alınan izin, HADYEK izni yerine geçer.

m) Saha araştırmalarının birden fazla ilde yürütülmesi halinde sadece bir yerin HADYEK onayının alınması yeterlidir.

n) HADYEK kayıtları, HADMEK ve Bakanlığın denetimine açık tutulur.

o) HADYEK, gerektiğinde konusunda deneyimli uzmanların yazılı görüşlerini alabilir veya HADYEK toplantısına davet ederek sözlü veya yazılı görüş isteyebilir.

HADYEK'in görevleri

MADDE 9 – (1) HADYEK'in görevleri şunlardır:

a) İlgili kanun ve yönetmelik hükümleri ile HADMEK'in belirlediği etik ilkeler ve iyi laboratuvar uygulamaları çerçevesinde kendi çalışma usul ve esasları hakkında Yönerge hazırlamak,

b) Deney hayvanları üzerinde yapılacak tüm işlemlerin etik yönden kabul edilebilir sınırlarını belirleyerek yapılacak işlemlere ilişkin protokolleri onaylamak veya gerekçeli olarak reddetmek,

c) Kurum içinde deney hayvanı kullanılması sürecinin 3R ilkelerine ve etik kurallara uygun olarak sürdürülmesini denetlemek, bu amaçla gerekli düzenlemeleri yapmak,

ç) Deney hayvanı kullanılarak elde edilen sonuçlarla aynı veya daha yüksek düzeyde bilgi sağlayabilecek ancak hayvan kullanılmayan veya en az sayıda hayvan kullanılan veya daha az acı veren prosedürler içeren alternatif yöntemlerin geliştirilmesine ve doğrulanmasına katkıda bulunacak ve bu alanda araştırmayı teşvik edecek uygulamalar yapmak,

d) Deney hayvanları üzerinde yapılacak işlemlerin onaylanmış protokole uygun olarak yapılmasını sağlamak, gerektiğinde sonlandırılmasına karar vermek,

e) Deney hayvanlarıyla çalışacak personelin gerekli eğitimi almasını sağlamak ve deney hayvanı kullanım sertifikası bulunması şartıyla hayvan deneyleri yapılmasına izin vermek ve bu amaçla gerektiğinde sertifika programları düzenlemek,

f) Deney hayvanlarının üretim, yetiştirme, barındırma ve nakil şartları ile deneylerin yapıldığı laboratuvar şartlarının ve ekipmanının etik yönden uygun olup olmadığını denetlemek,

g) Deney hayvanı kullanımı ile ilgili olarak istatistikî veri tabloları ile yıllık faaliyet raporunu hazırlayarak HADMEK'e sunmak,

ğ) Deneysel çalışmalar sonunda ortaya çıkan atıklar ve tıbbî atıkların ilgili mevzuat çerçevesince bertarafını sağlamak,

h) 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun ve ilgili mevzuatın getirdiği hükümler çerçevesinde, deney hayvanlarının kayıt altına alınmalarını ve izlenebilmelerini sağlamak,

ı) Düzenlenecek eğitim sertifika programlarını otuz gün önce HADMEK'e bildirmek,

i) Düzenledikleri sertifika eğitim programları ve eğitim sonunda başarılı olarak sertifika alan kursiyerler ile ilgili bilgileri HADMEK'e bildirmek,

j) Deneyde kullanılan hayvanların, prosedür sonrası sahiplendirilmesi veya çiftçilik sistemine iadesinde sakınca görülüp görülmediği hakkında karar vermek.

HADYEK'in çalışma ilkeleri

MADDE 10 – (1) HADYEK aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda çalışır:

a) Bilimsel araştırmalarda kullanılması zorunlu olan deney hayvanlarına kötü muameleleri engellemek,

b) Deneý hayvanlarının ilgili yönetmelikte belirtilen amaçlar kapsamında kullanılmasını sağlamak,

c) Şiddetli acı, stres ya da buna denk eziyet veren deneylerde bir hayvanın bir defadan fazla kullanılmamasını, zorunlu olarak kullanılması gerekiyorsa bunun sağlam bilimsel gerekçelere dayandırılmasını sağlamak,

ç) Eğitim amaçlı kongre, konferans ve seminerlerde ağrı ve acı veren deneylerin yapılmamasını sağlamak,

d) Bilimsel açıdan güvenilir verinin, hayvanlara mümkün olduğu kadar az acı çektirerek ve onları en az strese sokarak elde edilmesini sağlamak,

e) Araştırmalar süresince kullanılan deney hayvanlarına, türüne uygun şartlar hazırlamak ve en iyi fizyolojik, davranışsal ve çevresel şartların teminini sağlamak,

f) Uygun şekilde eğitilmiş personel tarafından uygun şartlarda deney hayvanı bakımını sağlamak,

g) Canlı hayvanlarda yapılacak deneysel çalışmaların veteriner hekim tarafından veya gözetiminde yapılmasını sağlamak,

ğ) Araştırmacılar tarafından deneylerin hangi durumlarda sonlandırılacağına dair ölçütlerin belirlenmesini sağlamak,

h) Araştırılan bilginin elde edilmesinde geçerliliği ispatlanmış alternatif usuller varsa hayvan deneylerini etik olarak uygun görmemek ve daha önceden ayrıntılı olarak yapılmış deneylerin tekrar edilmesine engel olmak,

ı) Deneý için en uygun hayvan türü ve yöntemin seçilmesini ve bilimsel olarak anlamlı sonuç verebilecek en az sayıda hayvan kullanılmasını sağlamak,

i) Deneý hayvanlarına gereksiz acı ve ağrı verecek deneylerde uygun bir anestezi usulünün uygulanmasını ve araştırmalarda uygun ağrı kesici ve anestezi kullanılmasını sağlamak,

j) Anestezinin, hayvan için deneyin kendisinden daha fazla travmatik olması ve deneyin amacına uygun olmaması durumunda yapılmasını engellemek,

k) Deneýin etik ilkeler çerçevesinde yapılması ve amacına uygun olması için veteriner hekim kararıyla; anesteziden çıktığında önemli oranda acıya maruz kalacak olan hayvanın ağrı kesici ile tedavi edilmesini, tedavi edilmesi mümkün değilse insancıl bir metotla öldürülmesini, deney hayvanının araştırma sürecinde ya da sonunda hayatına son verilmesi işlemlerinin uygun gerekçelerle yapılmasını, şiddetli ve sürekli ağrı çeken veya normal hayatını sürdüremeyecek duruma gelen deney hayvanları ile sağlığı ve çevresi için risk oluşturabilecek deney hayvanlarının insancıl bir yöntemle acı duymayacak şekilde yaşamlarına son verilmesini sağlamak,

l) Araştırmada kullanılan ve yaşamlarına son verilmesi gerekmeyen deney hayvanlarına, deney sonunda sağlıklı yaşam şartlarının idamesini sağlamak,

m) Hayvanları şiddetli ve uzun süreli acıya maruz bırakacak deneylerin yapılmasına, etik ilkeler ile araştırmadan elde edilecek fayda ve hayvanların çekeceği acı dikkate alınarak karar vermek,

n) Bilimsel hedeften uzaklaşmadığı ve hayvanın refahının bozulmadığı sürece hayvanlar üzerinde birden fazla uygulama yaparak, deneyde kullanılan hayvanların sayısını azaltmak,

o) Deneyde kullanılarak ölen hayvanların doku ve organlarının paylaşılması kapsamında diğer başvurularda değerlendirilmesini sağlamak,

ö) Uzun süreli olması muhtemel şiddetli acı, eziyet ve ızdırapla sonuçlanan ve düzeltilmesi mümkün olmayan uygulamalardan kaçınmak,

p) Yalnızca kendi bünyesindeki hayvan refahı biriminin denetiminde gerçekleştirilecek prosedürlere izin vermek,

r) Onay verilen projelerde, içerikte ve çalışmaya katılacak kişilerde yapılacak değişiklikleri takip etmek ve gerekli izinlerin alınmasını sağlamak,

s) Gerekli gördüğü koşullarda projelere ilişkin geriye dönük değerlendirme yapmak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Deney Hayvanı ve Araştırmalara İlişkin Uygulamalar,

Deney Hayvanı ile Uğraşacak Personelin Eğitimi

Deney hayvanları

MADDE 11 – (1) HADYEK'in çalışmalarında kullanılacak hayvanlara ilişkin hususlar:

a) Deney hayvanları üzerinde yapılacak tüm prosedürlerin HADYEK tarafından onaylanmış olması zorunludur.

b) HADYEK tarafından yapılan düzenlemelere uygun olarak alınmış bir genel veya özel istisna olmadıkça, ilgili Yönetmelikte belirtilen ve deneyde kullanılacak tüm hayvanların kayıtlı yasal deney hayvanı üreticisi ve tedarikçilerinden alınmış olması şartı aranır.

c) Kedi, köpek gibi evcil türlerin sokakta başıboş olanları, deneylerde kullanılmaz. Ancak, hayvanların sağlık ve refahı ile ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulması, çevre, insan ve hayvan sağlığına karşı ciddi tehlike oluşturması ve çalışmanın amacının sadece başıboş hayvan kullanılarak gerçekleştirilebileceğine dair bilimsel gerekçeler sunulması hallerinde bu hayvanlar deneylerde kullanılabilir.

ç) İnsan dışı primatların deneylerde kullanılmasına, istisnai durumlarda ve prosedürün amacının insan dışı primatlar dışında bir tür kullanılarak gerçekleştirilemeyeceğine dair bilimsel bir gerekçe mevcutsa izin verilir.

d) Büyük kuyruksuz maymunlar deneylerde kullanılamaz.

e) Ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde nesli tehlike altında olan ve korunan türler ile Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmesi (CITES) Ek-1 Listesi'ndeki türlerin kullanılmasına; Prosedür, 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendi ile (c) ve (d) bentlerinde belirtilen amaçlardan birine sahipse ve prosedürün amacının söz konusu türlerin dışındaki türler ile gerçekleştirilemeyeceğine dair bilimsel bir gerekçe mevcut olduğu durumlarda izin verilir.

f) Diğer hayvanların deneyin amacı bakımından yeterli olmaması halinde doğadan alınmış yaban hayvanı üzerinde yapılacak deneye bir bilimsel gerekçeye dayanması koşuluyla onay verilir. Bu konuda yapılan çalışmalarda HADYEK onayından sonra Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nden izin alınır.

Anestezi ve anestezi uygulanması, öldürme ve deneylerde şiddet sınıflandırması ile ilgili işlemler

MADDE 12 – (1) Anestezi ve anestezi uygulanması, öldürme ve deneylerde şiddet sınıflandırması ile ilgili işlemler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca yayımlanan Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmeliğin ilgili maddelerine göre yapılır.

Hayvanların deneylerde tekrar kullanımı

MADDE 13 – (1) Daha önce bir ya da birkaç deneyde kullanılan bir hayvanın tekrar kullanılmasına ilgili Yönetmelik hükümlerine göre hayvan üzerinde daha önce gerçekleştirilen prosedürleri değerlendirebilecek bir veteriner hekim tarafından uygun bulunması halinde izin verilebilir.

Deneyin sonlandırılması

MADDE 14 – (1) Deneyle ilgili olarak daha fazla gözlemin yapılamayacağı hallerde ya da genetiği değiştirilmiş hayvan soyları ve nesilleri artık takip edilmiyorsa veya sürekli devam eden bir şekilde daha fazla acı ve/veya kalıcı hasar yaşaması durumunda deney sonlandırılır.

(2) Deneyin sonunda, bir hayvanın yaşamaya devam etmesine dair karar bir veteriner hekim tarafından alınır. Bir hayvanın yaşatılmaya devam etmesi durumunda, sağlık durumuna uygun bakım ve barınma hizmeti sağlanır. Hayvan orta veya şiddetli acı ve /veya kalıcı hasar yaşamaya devam ediyorsa yaşamı sonlandırılır.

Projelerin değerlendirilmesi

MADDE 15 – (1) Projeler; bilimsel, eğitsel veya yasal gerekçeleri, hayvan kullanımı gerekçeleri, prosedürlerin mümkün olan en insani ve çevreye duyarlı şekilde gerçekleştirilmesinin tasarlanması, tahmin edilen bilimsel faydaları ve eğitim yönünden değeri, 3R ilkesine uyumu, prosedür şiddetinin sınıflandırılması, elde edilecek fayda ve hayvanların çekeceği acı, öldürme metotları, prosedürler, anestezi, tekrar kullanım, bakım ve barınma şartlarının ilgili mevzuata uygunluğu, geriye dönük değerlendirmenin yapılıp yapılmayacağı ve ne zaman yapılacağına karar verilmesi kriterlerine göre HADYEK tarafından değerlendirilir.

(2) HADYEK tarafından proje değerlendirmesini yapacak uzmanlar; 3R ilkesi, deney tasarımı, hayvan deneyleri pratik uygulamaları, yaban hayvanları deneyleri pratik uygulamaları veya hayvan bakım ve beslenmesi konusunda yetkin olmasına göre seçilir.

(3) Proje değerlendirmesi Őeffaf olmalıdır. Fikri mülkiyet haklarının ve gizli bilgilerin korunması için, proje değerlendirmesi tarafsız bir Şekilde geręekleřtirilir ve bağımsız tarafların görüşlerini de kapsayabilir.

Deney hayvanı ile uğraşacak personelin eğitimi

MADDE 16 – (1) Deney hayvanı ile uğraşacak personelin eğitiminde uyulması gerekli hususlar aşağıda belirtilmiştir:

a) Deney hayvanı ile uğraşan veya uğraşacak araştırcıların eğitilmesi için eğitim programlarının düzenlenmesi, deney hayvanları kullanım sertifika programlarının açılması, düzenlenmesi ve yürütülmesinden HADYEK sorumludur. Bu programlarda başarılı olanlara, ilgili HADYEK tarafından deney hayvanı kullanım sertifikası verilir.

b) Deney hayvanı kullanarak her türlü eğitim, araştırma, uygulama ve test yapmak isteyen veya bu programların yapılmasında deney hayvanlarına dokunarak katkıda bulunan öğrenciler, araştırmacılar, akademik, sağlık, teknik ve idari personel deney hayvanı kullanıcısı olarak kabul edilir.

c) Deney hayvanı kullanıcıları, sertifika almadan bu hayvanlar üzerinde deney, eğitim, test amacıyla işlem yapamaz ve çalışma mekânlarında bu hayvanları barındıramazlar. Çiftlik hayvanlarıyla yapılacak araştırmalarda araştırma ekibinin içinde bir veteriner hekimin bulunması zorunludur. Bu durumda veteriner hekimin deney hayvanları kullanım sertifikası bulunması gerekli değildir.

) HADYEK; deney hayvanı üretilmesi ve yetiştirilmesi ile sorumlu personelin asgari olarak bilgilendirilmesi ve uyulması gereken usul ve esasları içeren bir meslek içi eğitim programı hazırlar ve periyodik olarak uygulanmasını denetler.

d) HADYEK onayına sunulan çalışmada, kullanıcının sertifikası olmaması halinde bu çalışmaya onay verilmez.

e) Bir araştırcı, kendi sertifikası olmaması halinde araştırma yürütücüsü olarak başka kişilerle ortak çalışma yapmak amacıyla HADYEK'e başvurabilir. Kendisinin katıldığı, ancak doğrudan deney hayvanlarıyla prosedür uygulamayan araştırmacılar, sertifikalı deney hayvanı kullanıcılarının yardımıyla deneylerini sürdürebilirler.

f) Deney hayvanları kullanım sertifika programlarında derslerin % 80'ine devam etmek zorunludur.

g) Kursiyerlerin sertifika alabilmeleri için kurs sonunda yapılacak olan sınavda 100 üzerinden en az 70 puan almaları gereklidir.

ę) Sertifika eğitim programlarının nasıl yürütüleceği, HADYEK tarafından belirlenir.

h) İlgili Yönetmelik hükümlerine göre düzenlenen deney hayvanları kullanım sertifika programlarına kayıt yaptırarak devam ve başarı Őartlarını yerine getiren kursiyerlere "Deney Hayvanları Kullanım Sertifikası" verilir. Deney hayvanları kullanım sertifikası, HADYEK başkanı ve Rektör tarafından imzalanır.

ı) HADYEK'in düzenledikleri sertifika eğitim programları ve eğitim sonunda başarılı olarak sertifika alan kursiyerler ile bilgiler HADMEK'e bildirilir.

i) İlgili Yönetmelik hükümleri haricinde başka kurumlardan alınmış olan deney hayvanları kullanım sertifikaları ya da benzerlerinin ilgili Yönetmelik hükümlerine göre eşdeğer olup olmadıklarına HADMEK karar verir.

j) Lisans veya yüksek lisans düzeyinde deney hayvanı kullanımı ile ilgili alınmış olan eğitimlerin sertifika programına eşdeğer olup olmadığına HADYEK karar verir. Uygun olduğuna karar verilen eğitim

programlarını tamamlayanlara HADYEK tarafından sertifika verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Denetim

MADDE 17- (1) HADYEK, deney ve çiftlik hayvanlarının üretim, yetiştirme, barındırma ve nakil koşulları ile deneylerin yapıldığı barınak, laboratuvar koşullarının ve ekipmanının etik yönden uygun olup olmadığını denetler; uygun bulmadığı durumlarda deney ve çiftlik hayvanı kullanılmasını engeller.

Cezalar

MADDE 18- (1) Bu Yönerge ve ilgili Yönetmelik'te belirtilen hususlara uymayanlar ve yetkisi olmadığı halde hayvan deneyi yapanlar, HADYEK Başkanı tarafından Rektörlük Makamına bildirilir. Bu bildirim Rektörlük Makamınca HADMEK'e ulaştırılır.

Gizlilik

MADDE 19- (1) HADYEK'in yazışmaları gizli olup, ilgili Yönetmelik'te belirtilen yetkili kurumlar dışında üçüncü şahıslara bilgi verilmez.

Yönergede hüküm bulunmayan haller

MADDE 20 - (1) Bu Yönergede hüküm bulunmayan hallerde yürürlükteki mevzuat hükümleri uygulanır.

Yürürlük

MADDE 21- (1) Bu Yönerge, Üniversite Senatosu kararı ile kabul edildikten sonra HADMEK'e sunulur ve HADMEK tarafından onaylandığı tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 22- (1) Bu Yönerge hükümleri, Rektör tarafından yürütülür.